

ЗАМІТКА

30 вересня 2015 року, №13-18 (205-210)

Газета Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

ВІД РЕТРОСПЕКТИВИ – ДО ПЕРСПЕКТИВИ

Афанасій ЛОМАКОВИЧ, ректор академії

з нагоди 210-ліття заснування Волинської гімназії

Історію творять народи, але пишуть її на скрижалях часу видатні історичні персоналії. З особливою виразністю це проявляється в площині духовної культури, яка отримує потужний імпульс для власного оновлення та подальшого поступу у точці перетину з духовною культурою іншого народу. Такою точкою пере-

вець Александр Міцкевич (брат Адама Міцкевича) та інші.

Засновники Волинської гімназії виходили з того, що державі потрібна єдина загальнонаціональна система освіти, здатна об'єднати дух нації та служити суспільній згоді. Метою освіти має бути поширення знань серед населення з тим, щоб одні могли мудро управляти, а інші – вміло та сумлінно виконувати. Заслугує на повагу їхня формула управління освітою: "Одна Батьківщина, єдина мова, рівні права, єдина освітня влада". Організаційно-методичний

Його сподвижник, громадський і політичний діяч, історик і філософ, співавтор польської Конституції (1791р.) Гуго Коллонтай залишив десятки наукових праць з історії, філософії, політичної економії, теорії права, педагогіки. Їх спільне видатне дітище і безцінний дарунок нащадкам – відкрита в 1805 році Волинська гімназія, як фундамент і першоджерело низки престижних освітніх закладів, що функціонували в її історичних корпусах і своєрідну науково-педагогічну естафету та традиції яких прийняла нинішня гуманітарно-педагогічна академія. Останнє зобов'язує кожного з нас до високої напруги сил, бо естафету треба нести з гідністю, а традиції – збагачувати і примножувати.

Ювілейна дата – це не просто вдячність, пам'ять чи складання шани попередникам за їхній життєвий подвиг, а головним чином злет від ретроспективи у перспективу у форматі позитивного прогнозу. Підійшовши до 210-літнього ювілею Волинської гімназії, до ювілейних дат її фундаторів, ми використовуємо їх досвід, окреслюємо структурні контури і визначаємо змістові вектори діяльності академії завтрашнього дня. Тому підготовка, виконання та висновки з реалізації програми ювілейних урочистостей – один із важливих елементів коєволюції навчального закладу, зокрема у контексті зміцнення його статусу в системі національної освіти та розширення всесторонніх зв'язків з вищими навчальними закладами інших країн.

Для відзначення 210-ліття Волинської гімназії в Кременці, 250-річчя від дня народження Тадеуша Чацького і 265-літнього ювілею від дня народження Гуго Коллонтай в академії створено організаційний комітет, до складу якого, крім ректора академії, увійшли директор Департаменту освіти і науки Тернопільської ОДА Любомир Крупа, проректор з наукової роботи академії, професор Валентина Бенера, проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, професор Володимир Бугров, проректор з наукової та міжнародної роботи Житомирського держуніверситету ім. Івана Франка, професор

Володимира Гнатюка, Уманський ДПУ ім. Павла Тичини, Житомирський інститут медсестринства, Львівський технологічний ліцей) і 5 вищих закладів освіти Республіки Польща (Вармінсько-Мазурський університет в Ольштині, Педагогічна академія ім. Комісії Едукації Народової, Варшавський університет, Іститут мистецтв Польської академії наук, Пултуська Гуманітарна академія ім. Александра Гейштера).

На пленарному засіданні наукової конференції передбачено висвітлення питань становлення Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка як законотворчого етапу трансформації вищої школи на Волині (Афанасій Ломакович, ректор академії), історичних поглядів Гуго Коллонтай (Іван Ярмошик, професор Житомирського ДУ ім. Івана Франка), формування інтенцій і націоналізму Кременецької школи польських літераторів доби Романтизму (Володимир Єршов, професор Житомирського ДУ ім. Івана Франка), історичних витоків становлення вищої школи в Україні (Віктор Короткий, професор Київського НУ ім. Тараса Шевченка), ролі Тадеуша Чацького як засновника Волинської гімназії в Кременці (Анджей Шмит, професор Вармінсько-Мазурського університету в Ольштині), учнівської уніформи у Волинській гімназії та ліцеї (Уршуля Маковська, Інститут мистецтв Польської Академії Наук).

У секційному форматі науковці двох країн працюватимуть у чотирьох тематичних напрямках. Перша тематична секція вивчатиме проблему "Передумови становлення вищої освіти на історичній Волині України наприкінці XVIII – на початку XIX століть".

Конкретні ювілейні питання вирішуватимуть учасники тематичного напрямку "Тадеуш Чацький і Гуго Коллонтай біля витоків Вищої Волинської шко-

тину української та польської національних культур в духовному часопросторі стало формування системи навчальних закладів на Волині в першій третині XIX століття з участю діячів польської культури, насамперед Тадеуша Чацького, Гуго Коллонтай та їх соратників. Плодами практичної діяльності цієї плеяди педагогічних сподвижників вдячні нащадки користуються донині, а їх освітянські ідеї стали не лише об'єктом наукових досліджень, а й реалізуються в освітній сфері сучасного соціуму.

Провідне місце серед організованих на Волині 126 навчальних закладів належить створеній у Кременці в 1805 році Вищій Волинській гімназії, реформованій у 1819 році в Ліцей. Програма старших курсів цього навчального закладу майже не відрізнялася від програм європейських університетів. Навчання в гімназії (ліцеї) було доступним для дітей міщан і селян, а здібні учні з бідних сімей навіть могли отримувати стипендію. За винятком факультативних предметів, батьки за навчання дітей не платили. Контингент учнів був багатонаціональним: тут здобували освіту поляки, українці, білоруси, євреї, німці. Змістовно насичена програма, значні терміни навчання (по 5 років у нижчих класах і на вищих курсах), потужна матеріальна база, високий теоретико-методичний рівень викладання забезпечували належну якість знань і практичної підготовки випускників Волинської гімназії (ліцею). Вони вивчали 5 мов (латинську, польську, російську, французьку, німецьку), історію, літературу, географію, арифметику, геометрію, алгебру, фізику, хімію, факультативні предмети, в чому їм слугували одна з кращих у тогочасній Європі бібліотека, низка навчальних кабінетів, в тому числі нумізматичний з колекцією у 19 тисяч монет, астрономічна обсерваторія, метеорологічна станція, ботанічний сад із 12 тисячами рослин, а живе слово науки несли філософ і математик Юзеф Чех, ботанік Віллібальд Бессер, хімік і природознавець Франциск Шайдт, літературознавець Евзебіуш Словацький (батько Юліуша Словацького), правозна-

підхід до структурування педагогічного процесу витримав випробування часом, і його не змогли змінити ніякі реформи та новації: знання й освіта здійснюють позитивний вплив на всі сфери суспільного життя лише за умови поєднання теоретичних знань із практичними навиками. Крім цього, вони наголошували, що в освіті вирішальну роль відіграє особистість педагога, бо невідповідний учитель несе учням шкідливі знання, а це негативно впливає на майбутню суспільну діяльність його вихованців.

Важливим є внесок фундаторів гімназії у формування системи моніторингу навчальних закладів, де проглядається сучасний підхід до вирішення цієї важливої проблеми: контроль має бути не самоціллю, а засобом визначення шляхів подолання проблем і реалізації завдань освітньої установи за допомогою місцевих громад і місцевої еліти, що вело до заміни державного нагляду за школою громадською опікою над нею. Вони вважали, що в державі має панувати дві влади: влада права і влада освіти. Бо лише тоді, коли громадяни матимуть рівні права і надію згідно з особистими здібностями, будуть ефективними й успішними всі раціональні заходи влади. Єдність суспільства і школи забезпечується діяльністю зв'язком між ними: батьки і громада підтримують школу, вчителі професійно виконують свої обов'язки перед державою, молоді отримують якісні знання. Особливої уваги заслуговує аргументація ними ролі освіти в історії народу: якщо народ навіть втрачає свою державність, але зберігає національну освіту, рідну мову, культуру і науку, то зберігає і себе та з часом відновлює державність у повному обсязі.

Науковий доробок історика, економіста, засновника польської нумізматики, мецената, організатора фундаторського руху на Правобережній Україні Тадеуша Чацького складається з історичних розвідок, праць з педагогіки, права і нумізматики. Він розробив і видав географічні карти України і Литви, досліджував назви "Україна" і "козак".

Андрей Шмит. Ювілейною програмою передбачена урочиста хода викладачів і студентів академії та гостей свята з нагоди відзначення 210-ліття Волинської гімназії, відкриття пам'ятної таблиці на будинку, де жив Тадеуш Чацький, встановлення його бюсту в читальному залі бібліотеки та відкриття пам'ятника як засновнику Волинської гімназії на території навчального закладу. Важливі елементи ювілейного дійства – урочиста академія і святковий концерт в залі Гуго Коллонтай.

Серцевина урочистостей – Міжнародна наукова конференція "Волинські Атени: трансформації між історією і сучасністю", участь у якій беруть 8 українських ВНЗ (КНУ ім. Тараса Шевченка, Житомирський ДУ ім. Івана Франка, Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка, ТНПУ ім.

ли". Широку проблематику аналізуватимуть члени третьої тематичної секції "Волинська гімназія (ліцей) – новаторські навчальні заклади першої третини XIX ст. у Центрально-Східній Європі з європейськими освітніми, науковими, культурно-мистецькими традиціями". Безпосередній змістовий вихід на проблематику наукової конференції завершує четверта секція "Трансформації становлення вищої школи у Центрально-Східній Європі: від історії до сьогодення".

Матеріали конференції будуть опубліковані у Збірнику наукових праць.

